

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI
ÖZEL LİSESİ

A1 TÜRK DİLİ VE YAZINI DERSİ

UZUN TEZİ

**Anadolu'ya İki Farklı Bakış:
Ahmet Celal mi, Şahin Efendi mi?**

Danışman Öğretmen: Nurdan Tuhfe Toçoğlu Akgül

Öğrencinin Adı: Selim

Soyadı: Seçkin

Numarası: D1129078

Ödevin Sözcük Sayısı: 3999

Araştırma Sorusu: Reşat Nuri Güntekin' in *Yeşil Gece* ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun *Yaban* adlı yapıtlarında odak figürlerin Anadolu' ya bakış açıları nasıl ele alınmıştır?

ÖZ (ABSTRACT):

IB programı A1 dersi kapsamında, uzun tez olarak hazırlanan bu çalışmada, Reşat Nuri Güntekin' in *Yeşil Gece* ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu' nun *Yaban* adlı yapıtları incelenmiştir. İncelemede her iki yapıtta da Anadolu uzamının odak figürlerinin yaşantılarına etkisi değerlendirilmiştir. Çalışmanın giriş bölümünde uzamın romanlar üzerindeki etkisi değerlendirilmiştir. *Yeşil Gece* ve *Yaban* adlı yapıtlar arasında nasıl bir karşılaştırılma yapılacağından söz edilmiştir. İkinci bölümde yapılacak olan karşılaştırma bölümlere ayrılmıştır. Bu bölümlerde odak figürlerin Anadolu'ya gitme nedenleri, ilk izlenimleri ve topluma bakış açıları ele alınarak incelenmiştir. Sonuç bölümünde ise odak figürler arasında var olan Anadolu uzamına farklı bakış açılarının nedenleri ve Anadolu'nun odak figürlerinin yaşantılarına etkileri değerlendirilmiştir. İncelemede bahsedilen olgular ve odak figürler bir bütün olarak incelenmiş olsa dahi her iki odak figür de bölümler içerisinde ayrıntılı olarak incelenmiştir.

(Sözcük Sayısı: 125)

İÇİNDEKİLER

SAYFA

İÇİNDEKİLER.....2

ÖZ (ABSTRACT)

1. Giriş.....3

2. Odak figürlerin Anadolu' Gitme Nedenleri.....4

3. Anadolu' daki İlk İzlenimler.....6

4. Odak Figürlerin Anadolu' daki Topluma Bakış Açıları.....8

5. Sonuç.....16

KAYNAKÇA.....20

Araştırma Sorusu: Reşat Nuri Güntekin' in Yeşil Gece ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Yaban adlı eserlerinde odak figürlerin Anadolu' ya bakış açıları nasıl ele alınmıştır?

1.GİRİŞ:

Romanda uzam ve bu uzamdaki kişiler odak figürlerin yaşantılarında ve olay örgüsünün tamamlanmasında önemli yere sahiptirler. Türk Edebiyatı'nda Reşat Nuri Güntekin' in yazmış olduğu *Yeşil Gece* ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu tarafından yazılan *Yaban* adlı romanların ortak yönü olarak savaş döneminde Anadolu uzamının ve Anadolu insanının odak figürler tarafından gözlemlenmesi gösterilebilir. Bu ortaklığın yanı sıra iki eser arasında odak figürlerin kendileri ve Anadolu yaşantıları incelenerek bir karşılaştırma yapabilmek mümkündür. Özellikle odak figürlerin Anadolu' ya bakış açılarının farklılığı bu karşılaştırmanın yapılmasında etkili olmuştur; çünkü bu farklı bakış açıları eserlerin gidişatında önemli bir yere sahiptir.

A1 Türk Dili ve Yazını dersi uzun tezi kapsamında hazırlanan bu çalışmada Reşat Nuri Güntekin' in *Yeşil Gece* ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun *Yaban* adlı yapıtlarında odak figürlerin Anadolu' ya bakış açıları, odak figürlerin Anadolu' ya gitme nedenleri, gittikleri yer olan Anadolu'daki ilk izlenimleri ve Anadolu'daki topluma bakış açıları ele alınarak incelenecektir.

2. ODAK FİGÜRLERİN ANADOLU' YA GİTME NEDENLERİ

Odak figürlerin yaşamlarının önemli yılları sonradan gittikleri yer olan Anadolu'da geçmiştir. Bu nedenle Anadolu her iki odak figürün yaşamları ele alındığında önemli bir ortak noktadır. Her ne kadar Anadolu her iki odak figür açısından ortak olsa da figürlerin Anadolu' ya gitme nedenleri farklılıklar barındırmaktadır.

Yeşil Gece adlı yapıtın odak figürü Şahin Efendi genç bir öğretmendir. Şahin Efendi' nin diğer genç öğretmenlerden ayrılan bir yönünün olduğu gözlemlenmektedir. Bütün genç öğretmenler Anadolu'daki yaşam koşullarının zorluğu yüzünden, İstanbul ve çevresine atamalarının yapılmasını isterlerken Şahin Efendi bu düşüncelerin aksine İstanbul haricindeki herhangi bir yere gitmeyi tercih etmektedir. *"Demek sen, sen kendi arzunla taşrada memuriyet almak istiyorsun da talihine İstanbul çıktı. İşte istihza-yı sükün diye buna derler"* (Güntekin,12). Basri Bey'in bu sözleri idealist bir öğretmenin sorumluluk bilincine yaptığı bir övgüdür ve Şahin Efendi'nin çağdaşlarından farklı bir özelliğe sahip olduğunun bir göstergesidir. Şahin Efendi'nin Anadolu'nun ücra köşelerinde öğretmenlik yapmak istemesinin altındaki neden toplumsal sorunlara karşı olan farkındalığı ve bu sorunları ortadan kaldırmaya yönelik taşımakta olduğu umuttur. Bu özelliği ile Şahin Efendi'nin idealist bir yapıya sahip olduğu görülmektedir.

Şahin Efendi'nin Anadolu'ya gitmesinin nedeni toplumsal değişimler meydana getirmek istemesidir: *"Sokaklarda türbe kandillerini söndürteceğim. Belediye, onların yerine fener yaktırmak mecburiyetinde kalacak. Maamafih, buna mukabil ahali de mühim bir masraftan kurtulacak"* (Güntekin,14). Bu alıntıda "fener" çağdaş yaşama ayak uydurmanın simgesidir. Şahin Efendi'nin amacı sadece halkı eğitmek değil aynı zamanda devletin büyüklerinin de

mantığını değiştirmektedir. Odak figürün Anadolu' ya gitmesinin bir diğer nedeni ise mevcut düzendeki sorunlardır. Yapıt yaklaşık olarak Osmanlı Devleti'nin son dönemlerini konu almaktadır. Yapıtın sonlarında meydana gelen Yunan işgali bu yargının bir kanıtıdır. Osmanlı Devleti' din merkezli siyasi ve toplumsal bir yapıya sahiptir. Bundan dolayı Anadolu'nun birçok kasabasında ve köyünde dini liderler dikkat çekmektedir. Bu kişiler fakir ve cahil halkın sömürülmesine neden olup, toplumsal değerlerin de yozlaşmasında etkili olmuşlardır. Bütün bu sorunların farkında olan Şahin Efendi, sorunların nedenlerini ortadan kaldıracı için öğretmen olarak İzmir'in Sarıova kasabasına kendini tayin ettirtir. Şahin Efendi öğretmen olarak gittiği Sarıova' da mevcut düzenin aksaklıklarını, sosyal adaletsizlikleri, giderebilmek ve gelecek nesilleri iyi bir şekilde yetiştirmek amacıyla gitmek istemektedir.

Yaban romanının odak figürü olan Ahmet Celal ise Şahin Efendi'ye göre daha bireysel nedenlerle Anadolu'ya gitmek istemiştir. Ahmet Celal kolunu savaş sırasında kaybetmiş bir asker emeklisidir. Eski eri olan Mehmet Ali'nin ısrarları sonucu yolu erinin köyüne düşmüştür. *"Dünyadan elini eteğini çekmiş bir kimse için bu ücra köşesinden daha uygun neresi bulunabilir?"* (Karaosmanoğlu,17). Ahmet Celal'in köye ulaşmadan önce söylemiş olduğu bu sözler odak figürün beklentileriyle ilgili önemli ipuçları vermektedir. Anadolu onun için yaşamının son yıllarını huzur içinde geçireceği bir uzamdır. *"Elini eteğini çekmiş bir kimse"* ifadesiyle Ahmet Celal artık yeni hiçbir işle meşgul olmayacağını belirtmektedir. Anadolu halkı için kolunu kaybettiğini düşünmesi, Ahmet Celal'in köy halkı tarafından bütün isteklerinin karşılanacağı fikrini kuvvetlendirmiştir. Şahin Efendi ise genç bir öğretmen olarak Anadolu'ya gitmek istemesinin nedeni mevcut düzende belli başlı değişiklikler yapmaktır.

Bu iki figürün Anadolu'ya gitme amaçlarındaki farklılık gidiş şekillerini de etkilemektedir. Ahmet Celal' in bu köye gitmek zorunda kaldığı da gözlemlenmektedir. Bu duruma kanıt

olarak Mehmet Ali'nin sözleri olan *"Gel beyim, seni bizim götüreyim; buralarda, yalnız başına sersebil olursun"* (Karaosmanoğlu,17) gösterilebilir. Savaşta bir kolunu kaybetmesi ve hiçbir yakınının bulunmaması Ahmet Celal'in Anadolu'nun bir köyüne gitmesini zorunlu kılmıştır. Ahmet Celal' in Anadolu' ya gitmesi bir zorunluluk ve kendine yetememezlik teşkil ederken, Şahin Efendi için bunu söylemek olanaksızdır; çünkü Şahin Efendi bu zorunluluk duygusunun aksine fedakârlıklar göstererek Anadolu'ya gitmek istemiştir.

3.ANADOLU'DAKİ İLK İZLENİMLER

Her iki odak figüründe Anadolu ile ilgili belirli fikirleri olduğu gözlemlenmiştir. Bu fikirler Şahin Efendi'de gördükleri izlenimlere dayanırken, Ahmet Celal'de ise daha çok duyduklarına ve düşündüklerine dayanmaktadır. Bununla birlikte düşündükleri yaşadıkları yer ile ilgili bağdaşan ve bağdaşmayan düşünceler olarak birbirlerinden ayrılacaktır.

Şahin Efendi, Anadolu'daki görevine başlamak için Sarıova kasabasına gittiğinde önceden düşündüğünün aksi bir durumla karşılaşmamıştır. Şahin Efendi'nin gerek bilinçli bir birey olmanın getirisi olarak ülkenin gerçekleri hakkında bilgisi olması gerekse öğretmen okulundan mezun olması onun Anadolu hakkında düşündüklerinin gerçek ile bağdaşmasını sağlamıştır. *"Şahin Efendi, bu kasabayı nasıl tasavvur ediyorsa hemen hemen öyle buldu"* (Güntekin,51). Anlatıcı tarafından aktarılan bu sözler Şahin Efendi'nin düşündükleri ile kurgudaki gerçeğin bağdaştığının bir göstergesidir. Bununla birlikte Sarıova'nın kötü durumu Şahin Efendi'nin dikkatini çeken önemli unsurlardan bir tanesidir. Bu kötü durumun Şahin Efendi tarafından fark edilmesiyle birlikte halkın sefaleti de gösterilmektedir. Öte yandan bütün bu olumsuz koşullar onu karamsarlığa yönlendirmemiştir; çünkü Şahin Efendi bu durumun Anadolu'nun bütün köylerde olduğunun bilincindedir. Ayrıca, anlatıcı tarafında da

hocalığı sırasında Anadolu'da gezerken buna benzer bir sürü yer görmüş olduğu belirtilmektedir. Sarıova'da karşılaştıkları bu nedenle onun için şaşkınlık uyandıracak olgular olmamıştır.

Ahmet Celal'in düşündükleri ile köy yaşamının gerçekliği arasında oldukça önemli farklar vardır. Bu farklılıklar odak figürün köy yaşantısı içerisinde insanlar tarafından dışlanmasına neden olacaktır. Farklılıkların meydana gelmesindeki en önemli etmen odak figürün köy yaşantısını kendi kafasında kendine göre şekillendirmesidir. Köy yaşantısını idealize etmiş olması sonucu bu farklılıklar ortaya çıkmıştır. Ahmet Celal'in en büyük yanılgısı kendisinin bu yaşantı içinde rahat ettireceği fikridir. Şehirden gelmiş biri olarak köylülerden hizmet ve saygı beklemektedir. Bununla birlikte, kolunu Anadolu için, köylüler için, kaybetmiş olduğunu düşünmesi, onun köylüler ve davranışları ile ilgili fikirlerinin ve isteklerinin yükselmesine neden olduğu gözlemlenmektedir. Yapıt I. Dünya Savaşı'nın bitimiyle Sakarya Savaşı'nın yapıldığı yıllar arasında geçmektedir. Bununla birlikte savaş yıllarında insanların milli değerlere verdikleri değerin artmış olduğu gözlenebilir. Kendine bir milli değermiş gözü ile bakan Ahmet Celal bu köydeki insanlar tarafından aynı şekilde değerlendirilmeyip, kolunu nerede ve niçin kaybettiği kimseler tarafından umursanmayacaktır. Halk için sadece çolaktır. Bireysel nedenler ile geldiği ve idealize etmiş olduğu Anadolu'nun bu köyünde Ahmet Celal kurmuş olduğu hayalleri yaşayamayacaktır. Yeni bir başlangıç olarak gördüğü bu köy onun için Anadolu gerçekliğiyle yüzleşmesinin en acı hali olacaktır. Şahin Efendi, Anadolu'daki yozlaşmanın farkında olup, eser boyunca bu durumu göz önünde bulundurarak hareket etmiştir. Ahmet Celal' in ise Anadolu'nun gerçek durumundan habersiz olduğu gözlemlenir. Ayrıca, Ahmet Celal, Anadolu'yu kendine göre de şekillendirmiş, idealize etmiştir. Bu nedenle Şahin Efendi gittiği yere daha kolay alışabilirken, Ahmet Celal burayı idealize etmiş

olmasından dolayı hiç alışmamıştır ve her geçen gün Anadolu'ya ve insanlarına karşı daha yabancılaşmıştır.

4.ODAK FİGÜRLERİN ANADOLU'DAKİ TOPLUMA BAKIŞ AÇILARI

Odak figürlerin gittikleri yer olan Anadolu'daki topluma bakış açıları da birbirlerinden farklıdır. Bu farklılıkların meydana gelmesindeki en büyük etken odak figürlerin buradaki topluma yükledikleri farklı sorumluluklardan meydana gelmiştir.

Yeşil Gece deki toplum yapısı incelendiğinde dini kuralların hakimiyeti gözlemlenmektedir. Kasabadaki medreselerin ve sokaklarda türbe kandillerinin bulunması dinin sosyal yaşantıda da oldukça etkili olduğunu kanıtlamaktadır. Kasabada özellikle softaların hakimiyeti ve belirli düzenin sürdürülmesinde etkili oldukları gözlemlenmektedir: *"Ahalinin yarısından ziyadesi sarıklıydı. Otuz Bir Mart' tan sonra İstanbul' da birdenbire miskinleşen softalar, burada meydan kahvelerinde, medrese önlerinde, çarşı sokaklarında azgın oğul arıları gibi kaynaşıyorlardı"* (Güntekin, 55). Şahin Efendi'nin "miskinleşen softalar" ve softaların "sarıklı" olduğunu iç monologla belirtmesi, bu kişilerin kasabanın her yerinde "azgın oğul arıları gibi kaynaşiyor" olmaları toplumdaki inanç sistemine olumsuz baktığını göstermektedir. Bununla birlikte, Şahin Efendi'nin kurduğu *"hakikaten kasabayı idare eden odur; softalıktır"* (Güntekin,68) sözleri softaların varlığını ve etkilerini kanıtlamaktadır. Şahin Efendi'nin gözünde bu insanlar simgeleştirdikleri "sarıklar"yla hiçbir iş yapamamalarına rağmen halkın üzerinde belirli bir otoriteye sahiptirler ve Şahin Efendi'yi bu düzende tehdit olarak görmektedirler. Kurgudaki imam olan Eyüp Hoca karakteri bu duruma örnek gösterilebilir. Kendisi Şahin Efendi'nin kasabadaki varlığından rahatsız olanlardandır ve Şahin Efendi'ye iftira atabilmek için uygun olan anı beklemektedir. Örneğin Şahin Efendi'nin odasına evli

olmadığı halde bir kadınla birlikte olduğunu kanıtlayıp onu kasaba halkına namussuz bir insan olarak göstermek istemiştir, fakat istediği sonucu elde edememiştir. Buna ek olarak, softaların etkisi yeni nesil yetiştirmede de gözlemlenmektedir. Medreselerde çocuklar dini kuralların etkisinde okutulmakta ve bunların gerekliliklerini yapmak zorunda bırakılmaktadırlar. Şahin Efendi'nin amaçlarından biri de köydeki yeni nesli softaların bu tutumundan kurtarmak olacaktır. Genç bir öğretmen olarak gittiği bu kasabada, kendisinden daha tecrübeli ve kurnaz softalara, Eyüp Hoca, Dolmacı Hoca gibi, karşı tarafsız bir tutum sergilemeye çalışır. Aynı zamanda da kasabada gerçekleştirmeyi umut ettiği değişiklikler için de zemin hazırlar. Bu hazırlıklara örnek olarak, Deli Necip ile arkadaşlığı gösterilebilir. Deli Necip, uzun süreden beri Sarıova'da bulunan bir belediye mühendisidir. Aslında zeki kişiliği ile dikkat çekmektedir; fakat kasaba halkından farklı olan düşünceleri yüzünden kasaba halkı tarafından "Deli" olarak adlandırılır. Ayrıca, Şahin Efendi'nin kasabada umut beslediği ve güvendiği tek kişidir. Deli Necip kasabada uzun süredir yaşamakta olduğu için Şahin Efendi'nin de rehberi konumundadır. Gözlemleri ve yorumları Şahin Efendi'nin kasabada gerçekleştirmek istediği değişikliklerde yol gösterici olacaktır. Şahin Efendi'ye rehber olacak bir diğer kişi ise Komiser Kazım'dır. Komiser Kazım'ın oğlu Şahin Efendi'nin okuluna gitmektedir. Bu vesile ile ikili tanışırlar. Komiser Kazım, Şahin Efendi'nin konuşmalarından etkilenir ve okula daha sık gelmeye başlar; fakat bir süre sonra konuları Komiser Kazım'ın oğlundan değil memleket meselelerine döner. Şahin Efendi, Komiser Kazım'ın saf bir kişi olduğu inancına sahip olur ve tek sorunun softalara çok çabuk inanması olduğunu kavrar. Komiser Kazım ile tanışması onun topluma karşı olan umut dolu düşüncelerini bir kat daha arttırdığı şeklinde yorumlanabilir. *"Bu memleketin halkı hiçbir zaman –görünüşe aldanarak zannettiğimiz gibi- tam mutassıp, tam hurafe ve İsrailiyat hastası olmadı. Softanın pençesinden kendini hiçbir zaman kurtarmamakla beraber softaya karşı daimi emniyetsizlik*

ve nefret gösterdi” (Güntekin, 94). Şahin Efendi’nin Komiser Kazım ile konuşmasından sonra söylemiş olduğu bu sözler de yapmayı hedeflediği toplumsal değişiklikler için umut kaynağı olacaktır. Komiser Kazım ile kurmuş olduğu bu dostluk sonucunda hem güvenilir bir arkadaş hem de kasabadaki güvenliğini sağlamış olur. Kasabada batılı eğitim almış olan Komiser Kazım ve mühendis Deli Necip figürleri gibi Şahin Efendi’nin yanında yer alan insanlar olduğu gibi kasabada okumalarına rağmen Şahin Efendi’nin yanında yer almayan ve çıkarlarına göre hareket eden “aydın”lar da vardır. Doktor Kani Bey bunlardan biridir. Kani Bey’e kasabalının tutumunun iyi ve saygılı olduğu gözlemlenmektedir. Öte yandan Kani Bey de kasabalıya karşı olan sevecen ve yardım sever tavırlarıyla dikkat çekmektedir. Kimi zaman onlardan para bile almamaktadır. Ancak, Şahin Efendi’nin Küçük Bedri’nin hastalığı sırasında doktorun yardım etmesini beklerken Deli Necip’ in sözleri kasabadaki doktor hakkındaki gerçekleri de su yüzüne çıkarmaktadır. *“Bu Kani Bey ise kendinde hem üfürükçülüğün, hem doktorluğu haysiyetini cemetmiş bir adamdır”* (Güntekin,137). Deli Necip tarafından söylenmiş olan bu sözler Kani Bey’in doktorluğunun yanında üfürükçü bir tavır da sergilemekte olduğu söylemekte ve bilimle bağdaşmayan, çıkarları için çalışan biri olduğu ortaya çıkar. Bu durum Kani Bey’ in kişiliğindeki yozlaşmayı gözler önüne sermektedir. Ayrıca, *“Ahaliden, köylülerden hiçbir zaman esirgemediği tatlı dile, güler yüze gelince, bu da numaradır”* (Güntekin,137) sözleri de köylüler ile olan ilişkisinin kendi çıkarlarına yönelik olduğu gözlemlenmektedir. Köylüler ile kurmuş olduğu iyi ilişkilerin çıkarlarına yönelik oluşturulan ilişkiler olduğu gözlemlenmektedir. Onlar ile ilişkilerini iyi tutarak yaşamında onlardan faydalanmak amacındadır.

Kani Bey dışında kasabadaki avukatlarda toplumsal sömürünün ve yozlaşmanın oluşmasında etkili olan bir diğer meslek grubudur. Tek bir figür üzerinden anlatılmayan avukatların işlevi romanda Muallim Nihat Efendi’nin Kelami Baba Türbesi’ni yakmak ile suçlanması ile ortaya

çıkar. Muallim Nihat Efendi'nin aklanmasına yönelik çalışmalarında avukatlar ile bir araya gelen Şahin Efendi, toplumda önemli bir konumda olan bu insanların aynı zamanda sömürü düzeninde de önemli bir yerde olduklarının farkına vardığı gözlemlenmektedir. Anlatıcının *"örümcek, ağa düşen sineğe nasıl atılırsa, bu avukatlar da köylülere öyle atılırlar"* ve *"en olmayacak şeyler için adamcağızları ümide düşürürler"* (Güntekin,191) sözleri avukatların fakir ve cahil halkı sömürsünün bir kanıtıdır. İnsanlar boş yere ümitlendirilip, kandırılmakta ve sömürülmektedir.

Şahin Efendi'nin toplumdaki insanlarla ilişkileri ve onlarla ilgili gözlemleri hep toplumun aksaklıklarına yöneliktir. Amacı bu aksaklıkların nedenleri anlayarak çözüm yolu bulup kasaba halkını kalkındırabilmektir.

Yaban romanının odak figürü olan Ahmet Celal ise halka karşı Şahin Efendi'den daha farklı bir tutum ve bakış açısı geliştirmiştir. Ahmet Celal'in her ne kadar bu köyde yaşama düşüncesi belirli zorunluluklardan kaynaklanmış olsa da burayı yeni bir başlangıç olması niteliyle yeni bir umut olarak görmektedir. Ahmet Celal'in bir kolunu savaşta kaybetmesi ve İstanbul' da yalnız yaşaması eski eri Mehmet Ali'nin gözünden kaçmamıştır ve onu köyüne götürmeye ikna etmiştir. Ahmet Celal'in savaflara katılması ve kolunu kaybetmesi vatansever bir kişi olduğunu gösterebilir. Öte yandan, köy halkı onun bu durumuyla ilgilenmemiştir. *"Lakin bu köyde de hiç kimse kolsuz olduğumun farkında değil[...] Oysa, burada, isterdim ki farkında olsunlar. Zira, sağ kolumu, ben, onlar için kaybettim"* (Karaosmanoğlu,19). Halbuki, Ahmet Celal köylüler tarafından oldukça yüceltileceğini ve her ihtiyacının karşılanacağını düşünerek bu köye gelmiştir. Sağ kolunu onlar için kaybettiğini düşünmekte ve köylünün ona minnet borcu olduğunu düşünmektedir. Ahmet Celal köy halkının ona karşı olan minnet borcunun köy yaşantısında onu rahat ettirerek ödeyebileceğini düşünmektedir. Bir gazi olarak gittiği bu

köyde sırf kendisine değil memleket meselelerine olan alakasızlık da Ahmet Celal'in zaman içinde umutsuzluk duygusuna kapılmasına ve kasabadakilere yabancılaşmasına neden olan etkenler arasındadır. Uğruna savaşmış olduğu vatan, bağımsızlık gibi kavramların burada göz ardı edilmesi ve üzerinde kafa yorulmaması Ahmet Celal'in yaşama umudunu söndürdüğü yorumu yapılabilir. Ayrıca birlikte askerlik yaptığı Mehmet Ali'nin bile bu köye geldikten sonra askerliğe gitmekten korkması onu umutsuzluğa düşüren bir diğer etmendir. *"Beyim, Allah vere de, bizi tekrar askere almasalar, dedi. Bu benim köydeki en hüzünlü günüm oldu"* (Karaosmanoğlu,27).

Ahmet Celal sadece kendine olan ilgisizlikten dolayı hayal kırıklığına uğramaz. Halkın aslında sömürüldüğünü fark eder. Toplumda yer alan sömürü düzeni iki karakter üzerinden incelenebilir. Salih Ağa köyün zengin adamlarındandır; fakat kılık kıyafeti ile bunu hiç göstermez. Kıyafeti özentisizdir. Ahmet Celal halkı gözlemleyen biridir. Şahin Efendi gibi olayların içinde yer almaz. Ahmet Celal'in ilk dikkatini çeken Salih Ağa'nın ayaklarıdır. Salih Ağa yaptığı ve yapacağı işlere göre ayaklarını farklı şekilde ovmakta ya da saklamaktadır. Ahmet Celal'e göre Salih Ağa'nın düzenbaz ve sinsi olduğu da bu ayak hareketlerinden anlaşılmaktadır. Bu duruma örnek olarak, karşısındaki insan ile ilgili kötü bir düşüncesi var ise ayaklarını saklaması gösterilebilir. Bu özellikleri ile Salih Ağa'nın köydeki sömürü düzenin başı olduğu gözlemlenmektedir. Zehra Kadın'ın toprakları üzerinde haksız yere hak iddia etmesi köydeki sömürü düzenine örnek gösterilebilir. Bununla birlikte Salih Ağa'nın köylüyü bir şekilde etkilemiş olduğu da gözlemlenmektedir. Ancak bu etkilemenin köylüleri zor kullanarak geliştiğini söylemek mümkün değildir.

Salih Ağa, bütün köy halkını öyle sihir ve nüfuzu altına almıştır ki, dört yıldan beri, hep benim emrimle hareket etmeğe alışmış olan Mehmet Ali bile, köye geldikten sonra,

iktisadi durumumu tayin için bana, bir kere gidip Salih Ağa' ya danışmamı tavsiye etti.

(Karaosmanoğlu,28)

Salih Ağa konuşurken halkın “sihir” yapılmış gibi hareket etmelerini görmesi Ahmet Celal’i etkilemiştir. Odak figürün bu sözlerinden Salih Ağa’nın köyün ağası olmakla birlikte köylüler üzerinde bir hak iddiasına sahip olduğu yorumu yapılabilir. Salih Ağa hem köyün hem de köylünün sahibidir. Bu durum halkın Salih Ağa’nın etkisinde bir koyun sürüsü gibi olduğunu gösterir. Köydeki sömürü düzenin de sömüren rolünü üstlenen bir diğer kişi de Şeyh Yusuf olarak dikkat çekmektedir. Şeyh Yusuf nadiren köye uğrayan, köylülere öğüt veren, onlara okuyup üfleyen bir kişidir. Köylüler cahillikleri sebebiyle sormadan, eleştirmeden şeyh efendinin her dediğine inanırlar. Şifa bulduklarını düşündükten sonra da onu kendi durumlarını aşan hediyelere boğarlar. Öte yandan, kendileri bile şeyh efendinin kime tam olarak nasıl bir yararının olduğunu bilmemektedir. Tek taraflı olan bu iletişim kuşkusuz Şeyh Yusuf’ un oldukça işine gelmektedir; çünkü oldukça fazla hediye ile uğurlanmaktadır. Bunun dışında bu iki sömürenin de Ahmet Celal’ in gözünden memleketi işgal etmiş düşmanlardan pek farkları olmadıkları gösterilmektedir. Şeyh Yusuf’ u İstanbul’daki işgalci bir İngiliz subayında farklı görmemektedir. Bununla birlikte Salih Ağa’nın da bireysel hırsları yüzünden gelen düşmanlar ile işbirliği yapması onu Ahmet Celal’in gözünde vatan haini konumuna getirmiştir. Bu yapıttaki sömürü düzeni ile *Yeşil Gece* romanındaki sömürü düzeni benzerlikler barındırmaktadır. Her iki eserde de halkın cehaleti bu sömürü düzenini hazırlarken, dinin ve ekonomik gücü elinde bulunduranların bu sömürü düzeninde önemli roller üstlendikleri gözlemlenmektedir. Odak figürlerin bu gözlemleri koşutluk gösterse de müdahale etmeye çalışan sadece Şahin Efendi’dir.

İki odak figürün kadına bakışları ve davranışları da birbirinden farklıdır. Şahin Efendi'nin hayatındaki ilk kadın figür annesidir. Ancak onunla birlikte çok vakit geçirmez. Hatta annesinin ismi bile romanda belirtilmemiştir. Bundan dolayı Şahin Efendi'nin bugüne kadar kadının önemini fark edememesi annesiyle çok vakit geçirememesine bağlanabilir. Şahin Efendi bu kasabada yaşadığı bir olay üzerine kadının toplumda önemli ve etkili bir yere sahip olduğunu fark eder. Bu olay Remzi adlı bir çocuğun dini eğitim gördüğü sırada baskılar altında ezilip, yorgun düşmesi ve hayatını kaybetmesi şeklinde gelişmiştir. Dini eğitimin zararlarını göz ardı eden halk ona melek gözüyle bakarak, kendilerini kandırmaya çalışırlar. Ancak Küçük Remzi'nin annesi, Nazmiye Hanım, bu ölümü kabullenememektedir. Oğlunun cenazesindeki feryatları tekbir çeken kalabalığın sesini bastırdığı gözlemlenmektedir. Annenin acısı, toplumun yaptığı göstermelik ibadetten daha etkili ve içtendir. Bütün bu yaşananların sonucu Şahin Efendi daha önce yaşamı boyunca hiç düşünmediği kadının etkisini düşünmeye başlamıştır. *"Kadın, çok büyük kuvvet... Ben ki kadını hiç tanımamış, düşünmemiş bir adamım... Ben bile ihtiyar, alil bir anının tesirinden kendimi kurtaramadım. Bugünkü felaketlerimizde belki onu asırlarca ihmal etmiş, ezmiş, cahil bırakmış olmamızın da bir dereceye kadar tesiri var"* (Güntekin,114). Ölen Remzi'nin ve Bedri'nin annesi Nazmiye Hanım, Şahin Efendi için yeni bir umut kaynağıdır. Eğer onu kendi yanına çekebilirse yeni nesil için düşündüklerini daha kolay gerçekleştirebileceğini fark eder. Annenin aile içindeki eğitmen görevi ile kendi öğretmenlik görevini bağdaştırır Şahin Efendi. Bu nedenle Şahin Efendi'nin kadına bakış açısının annelik vasıfları altında şekillenmiş olduğu görülmektedir. Küçük çocukların eğitimi ailede başlar. Özellikle bu görev annenin sorumlulukları altındadır. Genç nesillerin yetiştirilmesinde öğretimin önemi var olduğu kadar, aile içindeki eğitiminde sağlam olması gerekmektedir; çünkü aile içinde alacağı eğitim onların temelini oluşturacaktır. Bu yönden incelediğinde Şahin Efendi temelleri sağlam genç nesiller ile birlikte bir değişimi

başlatmak istediği gözlemlenir. Bunun için ilk önce kendi okulunun dini eğitimden farklı bir sisteme ait olduğunu annelere benimsetmelidir. Bu durum, hem Nazmiye Hanım'ın hem de Şahin Efendi'nin dini eğitime karşı bir tavır sergilemeleri sonucu ortak hareket etmek istemelerine sebep olacak bir etken olarak dikkat çekmektedir.

Nazmiye Hanım ikinci oğlu, olan Bedri'nin de abisi gibi dini eğitim sebebiyle ölmesine izin vermeyecek ve de çevredeki bütün baskılara rağmen onu Şahin Efendi'nin okulundan aldirmayacaktır çünkü bir anne çocuğu için doğru olduğunu düşündüğü her şeyi yapabilir. Nazmiye Hanım anne olduğu için Şahin Efendi gibi bir eğitimci tarafı olması ve düzene boyun eğmemesi onun Şahin Efendi tarafından önemsenmesine neden olmuştur. Bedri'nin imam olan babası da Şahin Efendi'nin etkisiyle onlara destek vermiştir. Babanın bu tutumu aslında toplumdaki her din görevlisinin sömürü düzeni içinde yer almadığını da göstermektedir.

Yaban romanında ise Ahmet Celal, köy yaşantısındaki bu sömürü düzenini gözlemlemenin yanı sıra, kadınlar ile ilgili de belli başlı fikirlere sahip olduğu söylenebilir. Ahmet Celal genel olarak kadınlara bakış açısı kendi duygularını tatmin edebilmeye yöneliktir. Diğer bir ifadeyle kadını obje olarak görmektedir. Şahin Efendi'de ise kadına toplumsal bir sorumluluk yükleyip, gerçekleştirmeyi düşündüğü amaçları doğrultusunda umut ile bakabilmiştir. Şahin Efendi için kadın bir "anne" ve "eğitmen" rolündedir. Ahmet Celal'de ise kadın cinsel ihtiyaçlarını tatmin etmek için kullandığı bir araçtır: *"Benim aşklarım, daima birer cinsiyet buhranından ibaret kaldı. Bunda, çiftleşme mevsiminde mutelif krizlere düşen bazı hayvanlardan farksızım"* (Karaosmanoğlu, 45). Ahmet Celal bu sözleriyle dürtüleriyle hareket eden biri olmakla birlikte kadınlara karşı duygusal bir bağ da hissetmemektedir: *"Kadına inanmaktansa, onu aldatmayı daha tatlı bulurum"* (Karaosmanoğlu, 45). Ahmet Celal'in bu genel tutumu yaşadığı köyde bulunan hiçbir kadın ile iyi bir ilişkiye sahip olmamasına da neden olmuştur. Bu durumun

nedeni olarak ise Ahmet Celal' in kadın algısının İstanbul kadını olması gösterilebilir. Bunun yanı sıra bir kolunun olmaması gerçeği de Ahmet Celal' in özgüvenini yok eden ve kadınlar ile olan iletişimini olumsuz yönde etkileyen bir etmen olarak değerlendirilebilir. Buradaki kadınları "kadın" olarak görmemesinden kaynaklanabilir. *"Anadolu'da, köylü kadını şıklıktan, naz ve işveden o kadar yoksundur ki, onların hangi biriyle, böğür böğüre, koyun koyuna yatsam, vücudumun hiçbir şey duymayacağını tahmin ediyorum"* (Karaosmanoğlu,35). Ahmet Celal köydeki kadınlar için böyle düşünmekte ve giderek onlara da yabancılaşmaktadır; fakat birgün gezintiye çıktığında komşu köyden Emine'yle karşılaşması köy kadınana karşı olan bu düşüncelerinde değişiklikler meydana getirmiştir. Emine'nin kendi yaşadığı köyünden olmaması, Ahmet Celal' in Emine' ye karşı ilgi duymasına neden olmuş olabilir. Emine, Ahmet Celal için yaşama karşı bireysel bir tutunma kaynağı olacaktır. Öte yandan, Şahin Efendi'nin hayatında yer alan Nazmiye Hanım ise Şahin Efendi'nin toplumsal hedeflerine yönelik bir tutunma kaynağı olacaktır.

Ahmet Celal'in iletişim kurduğu bir diğer figür ise Mehmet Ali'nin annesi Zehra Kadın'dır. Ahmet Celal köyde sadece ona saygı duymaktadır çünkü Salih Ağa boyun eğmemektedir. Zehra Kadın, Salih Ağa'ya karşı topraklarını kaybetmemek için mücadele vermiştir. Ahmet Celal bu olayı dinlerken Zehra Kadın'a saygı duymuş fakat Salih Ağa'nın köydeki egemenliğine son vermek için bir örnek olan bu olayın üstüne gitmemiştir. Oysa Şahin Efendi böyle bir olayla karşılaşmış olsa harekete geçer Ahmet Celal gibi edilgen bir konumda kalmazdı. Bu noktada Ahmet Celal ile Şahin Efendi'nin Anadolu'ya gelme amaçlarının farklılığı bir kez daha ortaya çıkmıştır. Şahin Efendi kadına yönelik toplumsal bir umut beslerken, Ahmet Celal kendi yaşamına yönelik bir umut beslemiştir.

5.SONUÇ

Reşat Nuri Güntekin ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu tarafından kurgulanan bu yapıtlarda en belirgin ortak nokta Anadolu uzamıdır. Bu nedendir ki; bu iki yapıt arasından yapılan karşılaştırma da odak figürlerin Anadolu'ya bakış açıları ve bu bakış açılarını oluşturan nedenleri incelenmiştir. Bu bağlamdan karşılaştırma üç bölüme ayrılarak yapılmıştır.

Odak figürlerin Anadolu'ya gitme nedenleri farklılıklar taşımaktadır. Bu bağlamda Şahin Efendi figürü incelendiğinde Anadolu'ya gidiş nedeninin toplumsal aksaklıkların farkında olmasından ve bu aksaklıklara karşı çözüm bulma arayışından kaynaklandığı gözlenmiştir. Mevcut düzendeki aksaklıkları giderebilmek ve bir öğretmen olarak gittiği bu kasabada gelecek nesilleri iyi bir şekilde yetiştirmek amacındadır. Bütün bu durumlar göz önünde bulundurulduğunda Şahin Efendi'nin gitme nedeninin halkı eğitmek ve yapacağı toplumsal yenilikler ile devletin büyüklerinin de dikkatini çekip, mantıklarını değiştirmektir. Öte yandan diğer yapıtın odak figürü, Ahmet Celal, için Anadolu'ya gitme nedenleri farklıdır. Ahmet Celal'in savaşta bir kolunu kaybetmesi ve İstanbul' da ona bakabilecek hiçbir kişinin bulunmaması Anadolu'ya gitmesinin nedenidir. Odak figürlerin Anadolu'ya gitme nedenlerinde toplumsal ihtiyaçlara karşılama ve bireysel ihtiyaçları karşılama belirleyici olmuştur.

Odak figürlerin Anadolu'ya karşı ilk izlenimleri de farklılıklar barındırmaktadır. Şahin Efendi'nin Anadolu'ya karşı ilk izlenimleri incelenirken gittiği yerin durumunun odak figürde herhangi bir şaşkınlığa yol açtığı söylenemez. Anadolu'da var olan olumsuzlukların odak figürü karamsarlığa yönlendirdiği gözlemlenmemiştir. Bu durumda Şahin Efendi Anadolu'nun bütün köylerinde belirli olumsuzlukların var olduğunun bilincinde olması gösterilebilir. Şahin Efendi'nin bu durumunun aksine Ahmet Celal için Anadolu macerası hayal kırıklıklarıyla

başlamıştır. Bundaki en büyük etken kuşkusuz Ahmet Celal'in Anadolu'yu ve insanlarını idealize etmiş olmasıdır. Bununla birlikte kendisinin köydeki yaşantısı içerisinde rahat ettirileceğini düşünmesi de en büyük yanılgısı olmuştur ve karamsarlığa sürüklenmesinde önemli bir etkidir.

Odak figürlerin Anadolu'daki topluma bakış açılarında da farklılıklar gözlenmiştir. Bu farklılıkların meydana gelmesinde odak figürlerin topluma yükledikleri farklı sorumluluklar etkili olmuştur. Şahin Efendi toplumsal bozulmaların farkındadır. Bu nedenle bu problemlerin giderilmesine yönelik bir amaç benimsemiştir. Etrafındaki insanlara da bu aksaklıkların giderilmesine yönelik sorumluluklar yüklemiştir. Toplumda en dikkat çekici özellik sömürü düzenin hakim olmasıdır. Dinin ve soysal adaletsizliklerin insanları sömürmek için kullanıldığı bir kasabada Şahin Efendi edindiği dostlar, Deli Necip ve Komiser Kazım, sayesinde mevcut sömürü düzenini değiştirmeye yönelik ve halka yönelik umut dolu bir tutum sergilemiştir. Öte yandan, Ahmet Celal'in topluma bakış açısının umut dolu olmadığı gözlenmiştir. Bu durumda köye gazi olarak gitmesine rağmen kimsenin ne kendisiyle ne de memleket meseleleriyle ilgilenmemesi etkili olup, umutsuzluğa kapılmasında ve topluma yabancılaşmasında etkili olmuştur. Bununla birlikte Ahmet Celal de köydeki sömürü düzenin farkına varmıştır. Her iki odak figürde toplumdaki sömürü düzenin her ne kadar farkına varsalar da sadece Şahin Efendi bu düzeni değiştirmeye yönelik adımlar atmıştır. Odak figürlerin toplumdaki kadınlara karşı olan tutumları ve yükledikleri sorumluluklarda farklı olmuştur. Şahin Efendi'nin kadına yüklediği sorumluluk Bedri'nin ölmesi ile artmıştır. Bedri'nin annesinin cenazedeki düzene boyun eğmeyişi ve aile içindeki eğitici rolü üstlenmesi Şahin Efendi'nin kadına yüklediği sorumluluğun değerlendirilmesine neden olmuştur. Öte yandan Ahmet Celal'in kadınlara yönelik tutumunun ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olduğu ve kadının cinsellik yönünden yararlanmak istediği gözlenmiştir. Ahmet Celal kadını bir obje

olarak görürken, Şahin Efendi ise kadına toplumsal bir sorumluluk yüklemiş olup, gerçekleştirmeyi düşündüğü amaçlara umut ile bakabilmiştir.

Her iki yapıtın odak figürlerinin yaşantılarının şekillenmesinde Anadolu uzamının etkisi oldukça fazladır. Bu nedenledir ki; iki yapıtın karşılaştırılması Anadolu ele alınarak incelenmiştir. Bu karşılaştırma sonucunda odak figürlerin Anadolu'ya gitme nedenlerinin, gittikleri yerdeki ilk izlenimlerinin ve Anadolu'daki topluma bakış açılarının farklılıklar barındırdıkları gözlemlenmiştir.

KAYNAKÇA

GÜNTEKİN, Reşat Nuri. *Yeşil Gece*. İstanbul: İnkılap Kitabevi, 2009

KARAOSMANOĞLU, Yakup Kadri. *Yaban*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2010